

В. І. Степаненко, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ АСОЦІАЛЬНОГО ВПЛИВУ РЕЛІГІЙНИХ КУЛЬТІВ НА ПІДЛІТКІВ

Степаненко В. І.

Організаційна структура системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків

В статті здійснено аналіз функціонування організаційної структури системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків. Розкрито етапи інституційної трансформації державного органу України у справах релігій, які дозволяють побачити реальну картину щодо здійснення державного контролю у сфері віросповідання.

Розглянуто компетенцію та основні завдання органів законодавчої влади та адміністративно-виконавчого апарату, які здійснюють контроль за додержанням законодавства про свободу совісті та релігійні організації.

Висвітлено структуру та основні завдання спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері релігії – Міністерства культури України.

Представлено організаційну структуру системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків на державному, регіональному та місцевому рівнях. Виявлено проблемні аспекти наявної організаційної структури.

Ключові слова: організаційна структура, система, профілактика асоціального впливу релігійних культів, підліток.

Степаненко В. И.

Организационная структура системы профилактики асоциального влияния религиозных культов на подростков

В статье проанализировано функционирование организационной структуры системы профилактики асоциального влияния религиозных культов на подростков. Раскрыты этапы институциональной трансформации государственного органа Украины по вопросам религий, которые позволяют увидеть реальную картину по осуществлению государственного контроля в сфере вероисповедания.

Раскрыты компетенция и основные задачи органов законодательной власти и административно-исполнительного аппарата, которые осуществляют

контроль по соблюдению законодательства о свободе совести и религиозных организациях.

Рассмотрены структура и основные задачи специально уполномоченного центрального органа исполнительной власти в сфере религии – Министерства культуры Украины.

Представлена организационная структура системы профилактики асоциального влияния религиозных культов на подростков на государственном, региональном, местном и локальном уровнях. Выявлены проблемные аспекты существующей организационной структуры.

Ключевые слова: организационная структура, система, профилактика асоциального влияния религиозных культов, подросток.

Сучасний стан здійснення профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків в Україні показав, що обов'язковою складовою, на яку вона повинна спиратися, є існуюча структура органів законодавчої влади та адміністративно-виконавчого апарату, аналіз функціонування якої на різних рівнях є метою статті.

Організаційна структура системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків за період незалежності України постійно зазнавала інституційних трансформацій. Ретельний аналіз трансформації державного органу України у справах релігій проведено Л. Владиченко. Вона виділяє шість етапів зміни статусу й підпорядкованості вказаного державного органу. Розгляд зазначених етапів інституційної трансформації державного органу України у справах релігій є доцільним, оскільки дозволяє побачити реальну картину щодо здійснення державного контролю у сфері віросповідання.

1-й етап – з дня проголошення незалежності до березня 1992 р. державним органом у справах релігій була Рада у справах релігій при Кабінеті Міністрів УРСР. Після реорганізації системи органів державної влади Уряд України отримує назву Кабінет Міністрів України, відповідно держорган у справах релігій – Рада у справах релігій при Кабінеті Міністрів України.

2-й етап – з липня 1994 р. по жовтень 1995 р. проведення державної політики щодо релігії та церкви переходить до компетенції Міністерства України у справах національностей, міграції та культів, а саме до Управління у

справах релігійних організацій. Міністерство мало статус центрального органу державної виконавчої влади й було підвідомчим Кабінету Міністрів України.

3-й етап – з жовтня 1995 р. створено Державний комітет України у справах релігій. Його визначено центральним органом державної виконавчої влади та підвідомчим Кабінету Міністрів України. Наприкінці 2000 року за Держкомрелігій зберігалися основні завдання та статус центрального органу виконавчої влади, але через сферу управління Міністерства юстиції України. Державний комітет України у справах релігій здійснював свою діяльність до травня 2005 р. За період незалежності України це єдиний орган у справах релігій, який мав такий тривалий термін діяльності – 10 років.

4-й етап – у 2005 році відбулася ліквідація Державного комітету України у справах релігій, його функції та виконання зобов'язань покладаються на Міністерство юстиції України, у складі якого відбувається утворення Державного департаменту у справах релігій як урядового органу державного управління. Тобто відбувається пониження статусу державного органу у справах релігій. Державний департамент у справах релігій при Міністерстві юстиції України проіснував до листопада 2006 р.

5-й етап – в 2007 р. реорганізовано Державний департамент у справах релігій і Державний комітет у справах національностей та міграції і на їх базі утворено Державний комітет України у справах національностей та релігій. Отже, державний орган у справах релігій, як і у 1994 році, об'єднується з органом, який займається справами національностей та міграції. Держкомнацрелігій є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України. У новоствореній структурі утворюється Департамент у справах релігій та забезпечення свободи совісті як державний орган у справах релігій. Відбувається підвищення його статусу до центрального органу виконавчої влади, у контексті реалізації державної політики у сфері державно-конфесійних відносин. У грудні 2010 р. Державний комітет України у справах національностей та релігій ліквідовано.

6-й етап – функції Держкомнацрелігій (окрім функції реєстрації релігійних організацій, які віднесено до компетенції новоутвореної Державної реєстраційної служби України) щодо реалізації державної політики у сфері релігії передано до компетенції реорганізованого Міністерства культури України. Відбувається чергове пониження статусу державного органу України у справах релігій. У квітні 2011 р. здійснення в установленому порядку реєстрації статутів (положень) релігійних організацій, а також змін і доповнень до них переходить до компетенції Міністерства культури України [1].

Така кількість змін статусу й підпорядкованості державного органу у справах релігій свідчить про невизначеність державної політики щодо організації державного контролю за додержанням законодавства про свободу совісті та релігійні організації. Зокрема, це стосується й питань проведення профілактичної роботи з підлітками, схильними до потрапляння під асоціальний вплив релігійних культур.

Згідно зі ст. 29 Закону «Про свободу совісті та релігійні організації» державний контроль за додержанням законодавства про свободу совісті та релігійні організації здійснюють у межах компетенції центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері релігії, інші центральні органи виконавчої влади, органи прокуратури, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [7].

Парламентський контроль за додержанням прав і свобод людини в релігійній сфері здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. У складі Верховної Ради України також діють Комітети з питань культури й духовності; науки й освіти; прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. Ці комітети, у свою чергу, поділяється на підкомітети. Перший у своїй структурі має підкомітет у справах релігій, безпосереднім завданням якого є створення законопроектів у сфері віросповідання, другий – підкомітет з питань дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, у компетенції якого є законопроектна робота щодо

впровадження духовно-моральних цінностей у навчально-виховний процес. Третій – підкомітет з питань прав людини. Відповідно, він розглядає питання реалізації права на свободу віросповідання [4]. Згідно з Конституцією України, правом законодавчої ініціативи в парламенті володіють Президент, народні депутати, Кабінет Міністрів. Ними можуть розроблятися та вноситися на затвердження до Верховної Ради законопроекти у сфері віросповідання.

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері релігії є Міністерство культури України (Мінкультури). До основних завдань Міністерства культури належать: формування й забезпечення реалізації державної політики у сферах міжнародних відносин та релігії. У компетенції Мінкультури такі функціональні повноваження: сприяє зміцненню взаєморозуміння й терпимості між релігійними організаціями різних віросповідань; здійснює в установленому порядку реєстрацію статутів (положень) релігійних організацій, а також змін і доповнень до них; забезпечує релігієзнавчу експертизу за участю представників релігійних організацій та відповідних спеціалістів; здійснює офіційне погодження можливості зайняття проповідницькою чи іншою канонічною діяльністю, виконання релігійних обрядів священнослужителями, релігійними проповідниками, наставниками, іншими представниками зарубіжних релігійних організацій, які є іноземними громадянами й тимчасово перебувають в Україні; сприяє участі релігійних організацій у міжнародних релігійних рухах, форумах, ділових контактах із міжнародними релігійними центрами й зарубіжними релігійними організаціями, здійснює контакти й координаційні зв'язки з відповідними органами інших держав із цих питань; готує пропозиції щодо передачі культурних цінностей для постійного зберігання в державну частину музейного, бібліотечного та архівного фондів або релігійним організаціям.

У структурі Мінкультури створено департамент у справах релігій та національностей. До його складу входять: відділ експертно-аналітичної роботи та зв'язків з релігійними організаціями; відділ реєстрації статутів та статистичного обліку релігійних організацій; відділ сприяння міжнародній,

соціальної та гуманітарної діяльності релігійних організацій; відділ національних меншин України та української діаспори; сектор мовної політики [5].

При Мінкультури започатковано діяльність Експертної ради з питань свободи совісті та діяльності релігійних організацій, що є постійним консультативно-дорадчим органом, утвореним для розгляду наукових рекомендацій, проведення фахових консультацій та вивчення проблемних питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сфері релігії. Згідно із Положенням основними завданнями новоствореної Експертної ради є: забезпечення здійснення змістовного моніторингу, аналізу та оцінки процесів, що відбуваються в релігійному середовищі як в Україні, так і за її межами; проведення фахових консультацій та вивчення проблемних питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сфері релігії; вивчення проблемних питань забезпечення в Україні свободи совісті та віросповідань, діяльності релігійних організацій. До складу Експертної ради увійшли представники Міністерства культури України, інших органів виконавчої влади, громадських організацій, а також провідні експерти-релігієзнавці [3].

До інших центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державний контроль за додержанням законодавства про свободу совісті та релігійні організації, належать всі інші міністерства та державні служби, агентства, інспекції.

Місцевими органами виконавчої влади виступають місцеві державні адміністрації (обласні, районні), структурні підрозділи яких – це Департамент (або Управління) з питань культури, національностей та релігій, а також Департамент освіти і науки з відповідними відділами, які розглядають питання, пов'язані зі взаємовідносинами релігійних організацій та місцевих органів виконавчої влади. Також при місцевих державних адміністраціях, як і на державному рівні, створюються Громадські Ради з питань співпраці з Церквами й релігійними організаціями.

Органи місцевого самоврядування – це місцеві ради (обласні, міські, сільські та селищні). До їх відома належить здійснення делегованих їм повноважень з боку місцевих адміністрацій. Структура створення відповідних департаментів чи управлінь, підрозділів тощо аналогічна.

Отже, сьогодні від регулюючої політики Україна прийшла до визнання необхідності впорядкування діяльності та взаємодії державних органів і релігійних об'єднань з метою дотримання ними чинного законодавства у сфері віросповідання [2, с. 65 – 66]. Однак, взаємодія державних структур з релігійними організаціями часто має неузгоджений характер, оскільки кожне відомство має свій підхід до вирішення означеної проблеми. Ми вже мали досвід Білого Братства, тому питання упорядкування державно-релігійних відносин в Україні є насущними та актуальними щодо попередження повторення подібних явищ у суспільстві.

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що в організаційній структурі системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків залишаються такі проблемні аспекти, як постійні інституційні трансформації, відсутність упорядкованої діяльності та взаємодії між відомствами тощо.

Урахування розглянутої організаційної структури системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків є обов'язковим при розробці відповідних моделей систем, які реалізуються на локальному рівні.

Література

1. **Владиченко Л. Д.** Інституційні трансформації державного органу України у справах релігій в період незалежності України / Л. Д. Владиченко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 29 (42). – С. 41 – 49.

2. **Карпунчев В. П.** Організація взаємовідносин виконавчих органів влади з релігійними організаціями / В. П. Карпунчев // Науковий вісник національної Академії внутрішніх справ. – 2013. – №2. – С. 60 – 67.

3. **Про** Мінкультури створено Експертну раду з питань свободи совісті та діяльності релігійних організацій / Портал «Релігія в Україні: міркуй разом із нами». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua>.

4. **Про** комітети Верховної Ради України сьомого скликання: Постанова від 25.12.2012р. № 11-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/11-18>.

5. **Про** оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Президент України; Указ № 1245/2010 від 28.12.2010 р, Схема від 09.12.2010 № 1085/2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>.

6. **Про** освіту: Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

7. **Про** свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.

8. **Про** створення при Міністерстві освіти і науки України громадської ради з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями: Наказ МОН України №941 від 20.10.2008 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/57->.

Stepanenko V. I.

The Organizational Structure of Prevention System Asocial Influence of Religious Cults on Adolescents

The article analyzes the functioning of the organizational structure of prevention system asocial influence of religious cults on adolescents.

In article reveals the stages of institutional transformation of Ukrainian public authority for religious affairs. It can see the real picture of the state control in the sphere of religion.

So we considered the competence and the main tasks of authorities of legislature and executive who monitor the observance of the law on freedom of conscience and religious organizations.

In article deals the structure and main tasks of the authorized central executive body in the sphere of religion – Ministry of Culture of Ukraine.

We presented organizational structure of the prevention asocial influence of religious cults on adolescents at the national, regional and local levels; identified the problem aspects of the current organizational structure.

Key words: organizational structure, system, prevention asocial influence of religious cults, teenager.

Відомості про автора

Степаненко Вікторія Іванівна – асистент кафедри соціальної роботи, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Коло наукових інтересів: профілактика асоціального впливу релігійних культів на підлітків у соціально-педагогічному середовищі.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2015 р.

Прийнято до друку 19.12.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.